

Anna STASZEWSKA

 <https://orcid.org/0000-0002-6763-2972>

Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa im. W. Korfańtego

e-mail: anna.staszewska@gwsh.pl

ŚWIADOMOŚĆ ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU WŚRÓD STUDENTÓW GÓRNOŚLĄSKIEJ WYŻSZEJ SZKOŁY HANDLOWEJ W KATOWICACH

1. Wprowadzenie

Zrównoważony rozwój obecnie jest ważnym składnikiem rozwoju miast i miasteczek. Ponadto, różnorodne przedsiębiorstwa, w tym turystyczne, stosują się do wytycznych związanych ze zrównoważonym rozwojem. Zrównoważony rozwój to doktryna ekonomii, która zajmuje się jakością życia na takim samym poziomie cywilizacyjnym dla wszystkich mieszkańców Ziemi. Jego idea dotyczy różnych dziedzin życia i od nas zależy, w jakim zakresie będziemy ją realizować. Główne nasze działania mogą koncentrować się na tych typowo ekologicznych, jak dbanie o klimat, złoże czy zasoby wody i energii.

Biorąc pod uwagę znaczenie zrównoważonego rozwoju, autorka przeprowadziła badanie, które miało dać odpowiedź, w jaki sposób studenci Górnośląskiej Wyższej Szkoły Handlowej im. W. Korfańtego w Katowicach postrzegają zrównoważony rozwój oraz jakimi rozwiązaniami mogą przyczynić się do minimalizowania negatywnego oddziaływania na środowisko i życie w zgodzie z naturą.

Autorka uważa, że świadomość to podstawowy i fundamentalny stan psychiczny człowieka zdającego sobie sprawę zarówno ze zjawisk wewnętrznych, jak i zewnętrznych, na które jest w stanie odpowiednio reagować. Zrównoważony rozwój jest rozumiany jako szereg działań, które powinny być podejmowane w ramach ochrony klimatu oraz równowagi społecznej. Należy wskazać, że to właśnie studenci na tym etapie edukacji powinni już posiadać odpowiednią wiedzę i możliwości do działania w ramach zrównoważonego rozwoju.

Zrównoważony rozwój to solidarność międzypokoleniowa polegająca na znajdowaniu rozwiązań gwarantujących dalszy wzrost, które pozwalają na aktywne włączenie w procesy rozwojowe wszystkich grup społecznych, dając im jednocześnie możliwość czerpania korzyści ze wzrostu gospodarczego (Agenda 2030, s. 2).

W literaturze przedmiotu można znaleźć liczne definicje zrównoważonego rozwoju, prezentowane przez wielu autorów. Przy czym wskazuje się na niejednoznaczność i ogólnikowość terminu, co znalazło odzwierciedlenie w różnych jego definicjach i interpretacjach. Dopiero pod koniec lat 80. ubiegłego wieku ekonomista środowiskowy Jack Pezzey J. zidentyfikował ponad 60 definicji zrównoważonego rozwoju. W kolejnej dekadzie M. Jacobs ustalił aż 386 definicji, a B. Carroll nawet ponad 500. W literaturze ekonomicznej badacze litewscy wskazali na funkcjonowanie około 100 definicji (*Zrównoważony rozwój...*, 2011, s. 13). W poniższym artykule zrównoważony rozwój jest rozumiany jako szeroko pojęta działalność człowieka wobec środowiska naturalnego, wchodzenia z nim w interakcje. Przy czym działania te muszą być dostępne dla każdego człowieka w takim samym stopniu z zachowaniem ich dla przyszłych pokoleń.

Głównym celem badań przeprowadzonych w Górnośląskiej Wyższej Szkole Handlowej było wykazanie stopnia wiedzy studentów z zakresu zrównoważonego rozwoju w różnych aspektach życia człowieka. Celem szczegółowym zaś – określenie świadomości zrównoważonego rozwoju w działaniach różnych podmiotów rynku, zaczynając od mieszkańców, poprzez turystów, kończąc na przedsiębiorstwach turystycznych.

2. Świadomość ekologiczna a zrównoważony rozwój

Działania związane ze zrównoważonym rozwojem zainicjowane zostały pod koniec XX w. w ramach działalności Światowej Komisji ds. Środowiska i Rozwoju, tzw. Komisji Brundtland, powołanej w 1983 r. W dokumencie ONZ „Nasza wspólna przyszłość” (ang. *Our Common Future*, 1987) stwierdzono, że rozwój zrównoważony to taki rozwój, w którym potrzeby obecnego pokolenia mogą być zaspokojone bez umniejszania szans przyszłych pokoleń. Uznano, że cywilizacja osiągnęła poziom dobrobytu możliwy do utrzymania pod warunkiem poszanowania zasobów środowiska i klimatu. W naukach społecznych brak jednoznacznej definicji jakości życia, która jest rozumiana w kategoriach kompromisu pomiędzy bardziej „mieć” czy bardziej „być”. Istotnym celem zrównoważonego

rozwoju jest poprawa jakości życia interpretowana jako „zbiór czynników określających obiektywne warunki życia i subiektywnie odczuwany dobrobyt” (Zakrzewska, 2019, s. 39). Kolejnym dokumentem jest Agenda 21 określająca kompleksowy plan działań, które mają być podejmowane globalnie, na szczeblu krajowym i lokalnym przez organizacje systemu narodów zjednoczonych, rządy i główne grupy we wszystkich obszarach, w których człowiek oddziałuje na środowisko. Agenda 21, Deklaracja z Rio w sprawie Środowiska i Rozwoju oraz Deklaracja Zasad Zrównoważonej Gospodarki Lasami zostały przyjęte przez ponad 178 rządów na Konferencji Narodów Zjednoczonych w sprawie Środowiska i Rozwoju (UNCED), która odbyła się w Rio de Janeiro w Brazylii (14 czerwca 1992 r.). Komisja ds. Zrównoważonego Rozwoju (CSD) została utworzona w grudniu 1992 r. w celu zapewnienia skutecznej kontynuacji działań UNCED, monitorowania i składania sprawozdań z realizacji umów na szczeblu lokalnym, krajowym, regionalnym i międzynarodowym. Uzgodniono, że pięcioletni przegląd postępów Szczytu Ziemi zostanie dokonany w 1997 r. na specjalnym posiedzeniu Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych. Pełne wdrożenie Agendy 21, Programu Dalszego Wdrażania Agendy 21 oraz zobowiązań do zasad z Rio zostało zdecydowanie potwierdzone na Światowym Szczycie Zrównoważonego Rozwoju (WSSD), który odbył się w Johannesburgu w RPA w dniach od 26 sierpnia do 4 września 2002 r. (tłum. własne na podstawie: <https://www.un.org/esa/dsd/agenda21/> (30.09.2021)).

Konstytucja Rzeczypospolitej określa w Rozdziale I, art. 5: „Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju” (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.).

Wprowadzona Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju, przyjęta w 2015 r. przez 193 państwa Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ), to program działań o bezprecedensowym zakresie i znaczeniu, definiujący model zrównoważonego rozwoju na poziomie globalnym. Zgodnie z Agendą 2030 współczesny wysiłek modernizacyjny powinien koncentrować się na wyeliminowaniu ubóstwa we wszystkich jego przejawach, przy równoczesnej realizacji szeregu celów gospodarczych, społecznych i środowiskowych. Agenda 2030, stanowiąc kontynuację globalnych wysiłków na rzecz poprawy jakości życia wszystkich ludzi na świecie, nawiązuje i w znacznej mierze opiera się na Milenijnych Celach Rozwoju realizowanych w latach 2000–2015. Jednakże jej zakres

urzeczywistniany jest w większym stopniu niż w Programie Milenijnym. Obok takich priorytetów, jak zdrowie, edukacja oraz żywienie i bezpieczeństwo żywnościowe, Agenda wskazuje szereg celów gospodarczych, społecznych i środowiskowych, dążąc do przekształcania gospodarek w celu budowy podstaw długotrwałego, zrównoważonego wzrostu, sprzyjającego tworzeniu nowych miejsc pracy. Agenda 2030 ma charakter uniwersalny, horyzontalny i jest bardzo ambitna. Obejmuje 17 celów zrównoważonego rozwoju (SDGs) oraz powiązanych z nimi 169 zadań, które oddają trzy wymiary zrównoważonego rozwoju – gospodarczy, społeczny i środowiskowy (Agenda 2030, s. 3).

Tabela 1. Cele zrównoważonego rozwoju (SDGs)

Cel	Treść celu
1	Wyliminować ubóstwo we wszystkich jego formach na całym świecie.
2	Wyliminować głód, osiągnąć bezpieczeństwo żywnościowe i lepsze odżywianie oraz promować zrównoważone rolnictwo.
3	Zapewnić wszystkim ludziom w każdym wieku zdrowe życie oraz promować dobrobyt.
4	Zapewnić wszystkim wysokiej jakości edukację oraz promować uczenie się przez całe życie.
5	Osiągnąć równość płci oraz wzmocnić pozycję kobiet i dziewcząt.
6	Zapewnić wszystkim ludziom dostęp do wody i warunków sanitarnych poprzez zrównoważoną gospodarkę zasobami wodnymi.
7	Zapewnić wszystkim dostęp do źródeł stabilnej, zrównoważonej i nowoczesnej energii po przystępnej cenie.
8	Promować stabilny, zrównoważony i inkluzywny wzrost gospodarczy, pełne i produktywnie zatrudnienie oraz godną pracę dla wszystkich ludzi.
9	Budować stabilną infrastrukturę, promować zrównoważone uprzemysłowienie oraz wspierać innowacyjność.
10	Zmniejszyć nierówności w krajach i między krajami.
11	Uczynić miasta i osiedla ludzkie bezpiecznymi, stabilnymi, zrównoważonymi oraz sprzyjającymi włączeniu społecznemu.
12	Zapewnić wzorce zrównoważonej konsumpcji i produkcji.
13	Podjąć pilne działania w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom.
14	Chronić oceany, morza i zasoby morskie oraz wykorzystywać je w sposób zrównoważony.
15	Chronić, przywrócić oraz promować zrównoważone użytkowanie ekosystemów lądowych, zrównoważone gospodarowanie lasami, zwalczać pustoszczenie, powstrzymać i odwracać proces degradacji gleby oraz powstrzymać utratę różnorodności biologicznej.

Cel	Treść celu
16	Promować pokojowe i inkluzywne społeczeństwa, zapewnić wszystkim ludziom dostęp do wymiaru sprawiedliwości oraz budować na wszystkich szczeblach skuteczne i odpowiedzialne instytucje, sprzyjające włączeniu społecznemu.
17	Wzmocnić środki wdrażania i ożywić globalne partnerstwo na rzecz zrównoważonego rozwoju.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Agenda 2030, s. 4–5.

Nowa wizja rozwoju świata, nakreślona w Agendzie 2030, koncentruje się na pięciu wielkich zmianach transformacyjnych, określonych jako zasada 5P: Ludzie, Planeta, Dobrobyt, Pokój, Partnerstwo (ang.: *People, Planet, Prosperity, Peace, Partnership*). Artykuł 21 Agendy uznaje odpowiedzialność każdego państwa za jej realizację na poziomie krajowym, regionalnym i globalnym, z uwzględnieniem realiów, możliwości i stopnia rozwoju, w oparciu o poszanowanie narodowych polityk i priorytetów rozwoju (Agenda 2030, s. 7).

Podsumowując powyższe zagadnienie, można stwierdzić, iż ewolucję myślenia o zrównoważonym rozwoju w ostatnich trzech dekadach XX w. i pierwszej dekadzie XXI w. kształtowały cztery mega konferencje: w Sztokholmie (1972), Rio de Janeiro (1992), Johannesburgu (2002) i Rio+20 (2012). Wszystkie cztery były krytykowane głównie z powodu rozbieżności pomiędzy oczekiwanymi przez świat rezultatami, które miały przynieść, a faktycznymi osiągnięciami. To, jak je postrzegano – jako sukces czy porażkę – zawsze było jednak względne, zależało od układu odniesienia. Realistyczny pogląd nakazywał nie oczekiwać zbyt wiele. Rozwiązanie globalnych problemów poprzez wielostronny proces, który wymaga zgody wielu krajów, jest niełatwy. Za dużo sprzecznych interesów i różnych poglądów utrudnia uzyskanie porozumienia. Mimo to konferencje, o których mowa, osiągnęły pewien postęp w sześciu kluczowych obszarach:

- opracowanie globalnej agendy,
- powiązanie myślenia o środowisku z myśleniem o rozwoju,
- popieranie wspólnych zasad,
- zapewnienie globalnego przywództwa dla rządów krajowych i lokalnych,
- wzmocnianie potencjału instytucjonalnego oraz
- legitymizacja globalnego, zintegrowanego systemu zarządzania.

Uczestnicy konferencji w Johannesburgu i Rio+20, na przykład, zwracali się do szerokiego grona interesariuszy, w tym także do biznesu. Takie

spotkania z pewnością wyjaśniały i konsolidowały myślenie o zrównoważonym rozwoju, wysuwając je na pierwszy plan w formułowaniu globalnej polityki. Konferencja w Rio ustanowiła główny nurt myślenia o zrównoważonym rozwoju, ale nie udało się jej osiągnąć wiążących i przebiegających zgodnie z harmonogramem zobowiązań do wprowadzenia systematycznych zmian w polityce międzynarodowej lub krajowej. Debata o tym, czym jest zrównoważony rozwój i jakie działania należy podjąć, aby go osiągnąć, trwa nadal w komisjach organizacji międzynarodowych, na konferencjach czy posiedzeniach COP (Rokietnicka, Woźniak, 2016, s. 89–90). W 2021 r. odbyło się kolejne spotkanie COP w Glasgow, które ma przynieść nowe systemowe rozwiązania, dotyczące m.in. zmniejszenia ilości gazów cieplarnianych, odchodzenia od paliw kopalnych.

W ramach działań związanych ze zrównoważonym rozwojem istotnym czynnikiem jest sama świadomość, że należy dbać o zachowanie równowagi środowiskowej czy też społecznej, a w pierwszej kolejności podkreślić znaczenie świadomości.

Karl Popper stwierdza, że jedną z korzyści, jaką daje świadomość, jest możliwość rozwiązywania niekonwencjonalnych problemów. Dobrym przykładem jest tutaj pisanie i inteligentna mowa, bowiem nieustannie trzeba konstruować kolejne zadania. Poza tym świadomość jest konieczna do formułowania nowych teorii i przewidywań. To właśnie nieoczekiwane wydarzenie wymaga świadomej uwagi. Na koniec w przypadkach, kiedy stajemy twarzą w twarz z dwoma różnymi sposobami osiągnięcia celu, to właśnie świadomość jest potrzebna, aby podjąć decyzję (Kwiatek, Skiba, 2017, s. 129).

Według E. Hartha świadomość jest rzeczywistym faktem, mającym takie cechy charakterystyczne, jak:

- selektywność – wynikająca z faktu, że z niezliczonej ilości zjawisk nerwowych tylko kilka odbija się w świadomości i można by przypuszczać, że wybrane zjawiska są uszeregowane według określonej hierarchii;
- ekskluzywność, inaczej wybiórczość, czyli świadomość rejestrująca w danym momencie tylko jeden sposób percepcji;
- tworzenie łańcuchów myślowych;
- jednolitość, inaczej tożsamość – w związku z faktem, że świadomość ogniskuje się na wybranych zjawiskach nerwowych, człowiek odczuwa swoją tożsamość, to znaczy czuje, że jest tą samą osobą, tak dziś, jak i wczoraj (Kwiatek, Skiba, 2017, s. 129).

Biorąc pod uwagę powyższe krótkie zestawienie terminologiczne, można stwierdzić, że w przypadku zrównoważonego rozwoju oraz świadomości należy uznać, iż każda osoba powinna wskazywać na odpowiednie zachowanie w stosunku do zasad zrównoważonego rozwoju.

Z kolei pojęcie świadomości ekologicznej jest również określane licznymi definicjami. Można ją rozpatrywać w znaczeniu wąskim oraz szerokim. A. Papuziński określił, iż „w znaczeniu wąskim świadomość ekologiczna to wiedza, poglądy i wyobrażenia o środowisku”. Natomiast w znaczeniu szerokim – jest to „całokształt uznawanych idei, wartości i opinii o środowisku jako miejscu życia i rozwoju człowieka (społeczeństwa)”. Zasadnicze różnice między tymi ujęciami prowadzą się do odmiennej charakterystyki przedmiotu świadomości ekologicznej oraz jej statusu i wewnętrznej struktury (Papuziński, 2006, s. 34).

Świadomość ekologiczną powinno się rozpatrywać w sposób jak najbardziej szeroki, biorąc pod uwagę przede wszystkim zagrożenia dla środowiska, w tym zmian klimatycznych. Jako ludzkość jesteśmy odpowiedzialni za ochronę Ziemi i dbanie o pozostawienie jej w dobrym stanie dla przyszłych pokoleń.

3. Zrównoważony rozwój a świadomość zrównoważonego rozwoju wśród studentów Górnosląskiej Wyższej Szkoły Handlowej

Na temat badań powiązania świadomości ze zrównoważonym rozwojem ukazały się liczne artykuły naukowe oraz specjalistyczne raporty. Jednym z ostatnich był raport z badania trackingowego pt.: „Badanie świadomości i zachowań ekologicznych mieszkańców Polski”, przeprowadzonego na zlecenie Ministerstwa Klimatu i Środowiska przez PBS Sp. z o.o. i BR Sp. z o.o. Raport został opublikowany w 2020 r. i podzielony na sześć bloków tematycznych. Badania prowadzone były od 2011 r., a przywoływany raport jest jego szóstą edycją. I tak: „świadomość jest rozumiana jako wiedza i zainteresowanie, które posiadają mieszkańcy Polski w zakresie środowiska naturalnego i jego ochrony. Natomiast zachowania to wszelkie działania, których może podjąć się każdy, aby pozytywnie wpłynąć na stan środowiska” (*Badania świadomości i zachowań...*, 2020, s. 6). Jednak dla poniższego opracowania najważniejszy jest Blok VI: Wspierające ochronę środowiska działania indywidualne i zachowania konsumenckie. Świadomość ekologiczna mieszkańców Polski uległa zmianie w zakresie zachowań konsumenckich. Respondenci znacznie częściej niż w poprzednich latach zwracają uwagę na ograniczenie zużycia wody oraz wybierają rozwiązania ekologiczne nawet wtedy, gdy oznacza to dodatkowy koszt. Respondenci najczęściej oszczędzają energię poprzez gaszenie

światał w nieużywanych pomieszczeniach, jak również stosowanie energooszczędnych źródeł światła. Jedna trzecia respondentów planuje podjęcie dodatkowych działań, które zwiększą efektywność energetyczną i umożliwią zmniejszenie rachunków za energię. Osoby te najczęściej planują zastosować odnawialne źródła energii. Ponad 3/4 badanych jest skłonnych wydać więcej na „czystą” energię, a odsetek ten jest prawie cztery razy wyższy od uzyskanego w 2018 r. (*Badania świadomości i zachowań...*, 2020, s. 18).

Badaniem świadomości ekologicznej studentów zajęła się m.in. grupa naukowców, która we wnioskach wskazała: „Istnieje pilna potrzeba podjęcia przemyślanych i zintegrowanych działań, zmierzających do pogłębienia i ugruntowania wiedzy oraz budowania i wzmocnienia świadomości ekologicznej studentów pochodzących zarówno z miasta, jak i z obszarów wiejskich” (Bednarek-Gejo, Mianowany, Skoczylas, Głowacka, 2012, s. 201). Wobec tego autorka poniższego artykułu zainspirowana wyżej wymienionymi badaniami podjęła szerzej temat ekologii w zrównoważonym rozwoju.

4. Cel i metoda badań w temacie zrównoważonego rozwoju

Przedmiotem badań było określenie wiedzy studentów z zakresu zrównoważonego rozwoju w różnych dziedzinach życia. Badania miały na celu poznanie i zrozumienie aktualnej wiedzy studentów w omawianym temacie. Sformułowano hipotezę badawczą: studenci posiadają podstawową wiedzę na temat zrównoważonego rozwoju. W ramach przeprowadzonych badań użyto kwestionariusz ankiety. Ankieta zbudowana została z pytań zamkniętych oraz otwartych. Studenci mogli samodzielnie odpowiadać na zadane pytania oraz podawać własne definicje, dotyczące zagadnień związanych ze zrównoważonym rozwojem. Co istotne, badania przeprowadzono na pierwszych zajęciach związanych ze zrównoważonym rozwojem, tak aby otrzymać pierwotną wiedzę odnoszącą się do zagadnień związanych z tym tematem. Badania przeprowadzono w roku akademickim 2020/2021 na grupie studentów Górnośląskiej Wyższej Szkoły Handlowej im. W. Korfańtego w Katowicach¹.

¹ Aby nie powtarzać nazwy Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa im. W. Korfańtego w Katowicach, zastosowano skrót GWSH.

5. Wyniki badań z zakresu świadomości zrównoważonego rozwoju wśród studentów GWSH

Ankieta została wypełniona przez 119 studentów, którzy byli studentami stacjonarnymi i niestacjonarnymi II roku GWSH. Wszyscy studenci (119 osób) studiowali na kierunku turystyka i rekreacja, ale na różnych specjalnościach: turystyki międzynarodowej, menadżera turystyki międzynarodowej, a 25 osób było na specjalności odnowa biologiczna. Biorąc pod uwagę płeć ankietowanych osób, 83% stanowiły kobiety, a pozostałe 17% mężczyźni. Badana grupa obejmowała 90% aktywnych studentów GWSH.

Pierwsze pytanie dotyczyło znajomości definicji zrównoważonego rozwoju. W przypadku pozytywnej odpowiedzi należało podać własną definicję. Na tak zadane pytanie 66% osób odpowiedziało, że znają taką definicję. Pozostałe 34% nie znało i nie przedstawiło takowej. W ramach prezentowanych definicji można wskazać takie, które w pełni oddają poprawność zagadnienia, pozostałe częściowo wskazują na znajomość tematu.

W najczęściej wskazywanej definicji podkreślano procesy zmian społecznych, gospodarczych i środowiskowych, które zapewniają równowagę pomiędzy zyskami i kosztami rozwoju. W następnej kolejności definiowano zrównoważony rozwój jako:

- ekologiczny sposób życia człowieka, na jaki pozwala obecny poziom rozwoju cywilizacji, zaspokajający potrzeby człowieka;
- rozwój wszystkich podstawowych aspektów w tym samym środowisku, gospodarce, ekonomii;
- umiejętność gospodarowania tak, żeby zbytnio nie zanieczyszczać środowiska, wprowadzając różne rozwiązania dla przemysłu, gospodarki, środowiska;
- równowagę gospodarki, ekologii;
- umiejętność życia chroniącą zasoby wody słodkiej dla przyszłych pokoleń; w podobnym tonie podkreślano, że następne pokolenia powinny mieć zaspokojone takie same potrzeby i swobodnie nimi dysponować, a ponadto, że rozwój uwzględniający postęp cywilizacyjny i standard życia nie może umniejszać ich standardów życia;
- dążenie do poprawy jakości życia na tyle, na ile jest to możliwe.

Wskazano, że zrównoważony rozwój to proces zmian społecznych, który ma wpływ na środowisko przyrodnicze.

Część studentów zamiast definicji wskazywała na bardzo krótkie sformułowania:

- wszystkie czynniki pomagające poprawić środowisko;
- ekologia, społeczeństwo i środowisko;

- nie można niszczyć przyrody, budując fabryki;
- równowaga pomiędzy ludźmi a przyrodą;
- środowisko naturalne jest nam potrzebne;
- ekologia – dbanie o środowisko naturalne roślin i zwierząt;
- prawidłowy proces postępujący w dobrym kierunku.

Podkreślali również związek pomiędzy zrównoważonym rozwojem a ekonomią wyrażający się w zapewnieniu równowagi między zyskami i kosztami rozwoju w perspektywie przyszłych pokoleń. W ramach podobnych definicji studenci prezentowali zrównoważony rozwój jako:

- określony poziom życia, na jaki pozwala obecny poziom cywilizacji;
- dbanie o wspólną przyszłość;
- przedsiębiorstwo rozwijające się nie za szybko i nie za wolno;
- decyzje dobrze przemyślane, niepochoinnie, a popyt i podaż są równe;
- równomierny rozwój, na przykład regionu, na wielu płaszczyznach, tak aby różnice nie były duże, gdyż wpływałoby to negatywnie na funkcjonowanie – w domyśle regionu;
- bodziec gromadzenia oszczędności przez przedsiębiorstwa.

Studenci podkreślali, że działania każdego człowieka powinny być tak realizowane, aby negatywnie nie wpływać na klimat oraz walory środowiskowe. Jedna osoba stwierdziła, że zrównoważony rozwój to wykorzystanie zasobów w taki sposób, aby można je powtórnie użyć.

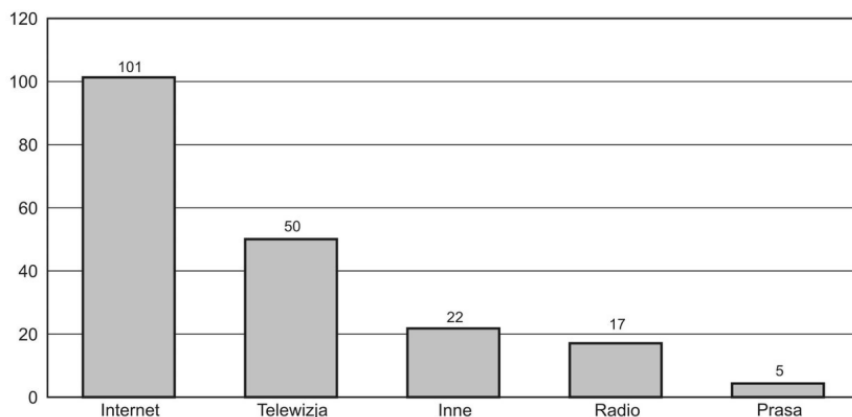
Podano również ciekawą definicję, która brzmiała: Zrównoważony rozwój zakłada jakość życia na poziomie, na jaki pozwala rozwój cywilizacyjny. Rozwój, który ma na celu promowanie wszelkiego rodzaju nowinek technologicznych będących w zgodzie z naturą człowieka. Uzupełnieniem tej definicji była informacja o wprowadzeniu rozwiązań dotyczących źródeł energii odnawialnej.

W podawanych definicjach znalazły się też takie, które nawiązywały do turystyki:

- jest to promowanie odpowiedzialnej kulturowo i gospodarczo etycznej turystyki, zwłaszcza społecznej;
- zarządzanie turystyką i dysponowanie zasobami naturalnymi z myślą o przyszłych pokoleniach;
- dążenie do innowacji przy zachowaniu poszanowania środowiska, np.: ekologiczne hotele.

Podsumowując wszystkie podane definicje, można stwierdzić, że ankietowani studenci działania na rzecz zrównoważonego rozwoju interpretują jako pozwalające minimalizować negatywne oddziaływania na środowisko naturalne.

Inną badaną kwestią był sposób pozyskiwania informacji z zakresu zrównoważonego rozwoju. W tym pytaniu można było podać więcej niż jedną odpowiedź.

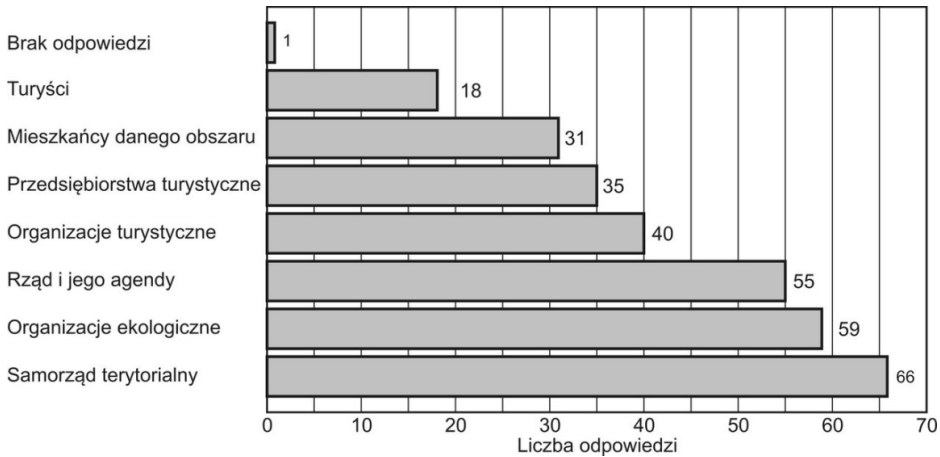
Rysunek 1. Źródła pozyskiwania informacji na temat zrównoważonego rozwoju

Objaśnienie: na wszystkich wykresach umieszczono liczbę odpowiedzi, a w tekście wskazano udział procentowy w całości odpowiedzi.

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

Obecnie, szukając informacji, w pierwszej kolejności sięgamy do zasobów w Internecie. Przeprowadzone badania również potwierdzają (rysunek 1), że studenci najczęściej korzystają właśnie z zasobów internetowych (52%). W drugiej kolejności czerpią wiedzę z telewizji (26%), w tym z programów przyrodniczych. Trzecie miejsce, gdzie poszukuje się informacji, wskazane na wykresie jako inne (11%), to: uczelnia, w tym zajęcia związane ze zrównoważonym rozwojem oraz ekologią. Jedna osoba wskazała na książki i podręczniki oraz informacje otrzymane od kolegów i koleżanek. Również jedna osoba wskazała, że w ogóle nie szuka takich informacji, można przypuszczać, że nie interesuje się tematyką związaną z poruszonym tematem. Radio jest kolejnym źródłem informacji dla 9% osób. Z prasy korzysta 2% ankietowanych osób. W ramach odpowiedzi o prasę podano prasę kobiecą oraz związaną z tematyką ekologiczną.

Okazuje się, że odpowiedzi na to pytanie są reprezentatywne dla większości osób, nie tylko studentów. Jak wspomniano na początku, Internet jest głównym źródłem informacji, a dodatkowo w ostatnich dwóch latach, w okresie pandemii COVID-19, właściwie poszukiwanie informacji bazuje na Internecie.

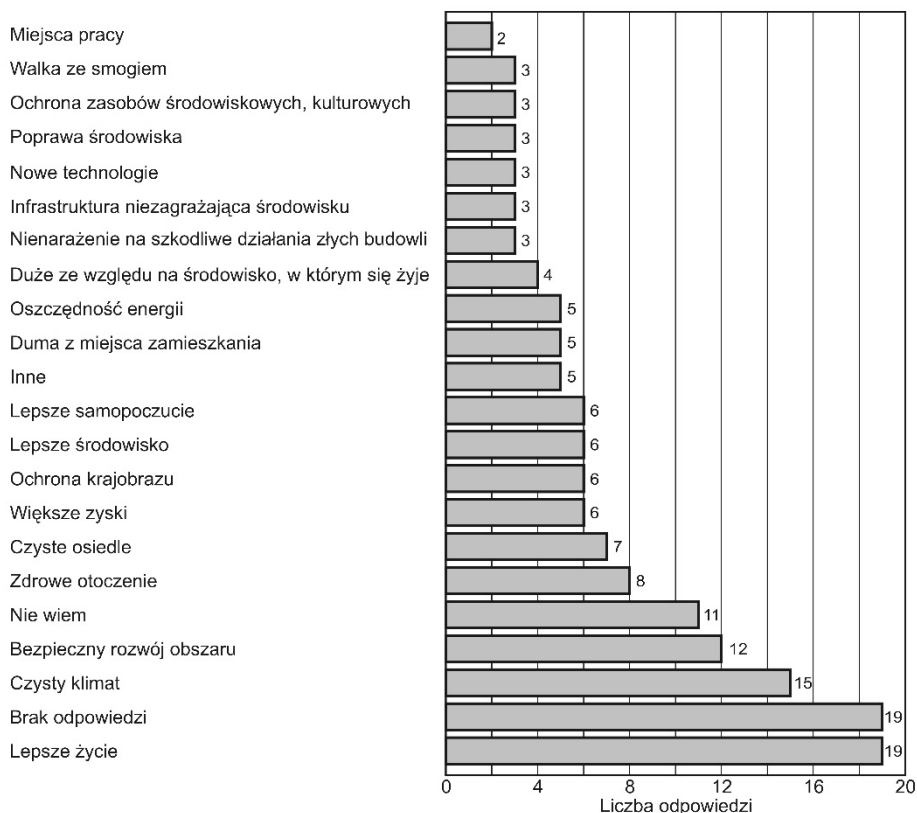

Rysunek 2. Odpowiedzialność za zrównoważony rozwój w opinii respondentów
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

W kolejnym pytaniu studenci mieli wskazać podmioty odpowiedzialne za zrównoważony rozwój i podobnie jak w poprzednim można było wskazać więcej niż jedną odpowiedź (rysunek 2).

Według studentów najbardziej odpowiedzialną instytucją za zrównoważony rozwój jest samorząd terytorialny (22%). Ta odpowiedź jest zaskakująca, ponieważ studenci nawet na pierwszym roku powinni zdawać sobie sprawę, że to rząd i jego agendy odpowiadają za wprowadzanie odpowiednich przepisów prawnych. Na drugim miejscu jako odpowiedzialnych za zrównoważony rozwój wskazano organizacje ekologiczne (19%), a na kolejnym – odpowiedzialność rządu i jego organów (18%). W Polsce można jednoznacznie stwierdzić, że większość ich działań skupia się na ochronie wszelkich terenów zielonych. Dodatkowo w ostatnich latach duży nacisk kładzie się na edukację dzieci, które aktywizuje się poprzez różne konkursy, zadania rozwijające świadomość ekologiczną. W następnej kolejności to mieszkańcy danego obszaru (12%) w opinii studentów są odpowiedzialni za zrównoważony rozwój, czyli tak naprawdę za każdego z nas. Każdy może przyczynić się do lepszej dbałości o swoje miejsce zamieszkania oraz każdego innego, w którym przebywa czasowo. Niezależnie, gdzie jesteśmy, powinniśmy brać pod uwagę zasady zrównoważonego rozwoju. Następnie wskazano na przedsiębiorstwa turystyczne (10%). Przecież cały przemysł turystyczny, podobnie jak każda inna gałąź gospodarki, może podejmować działania zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. Na końcu

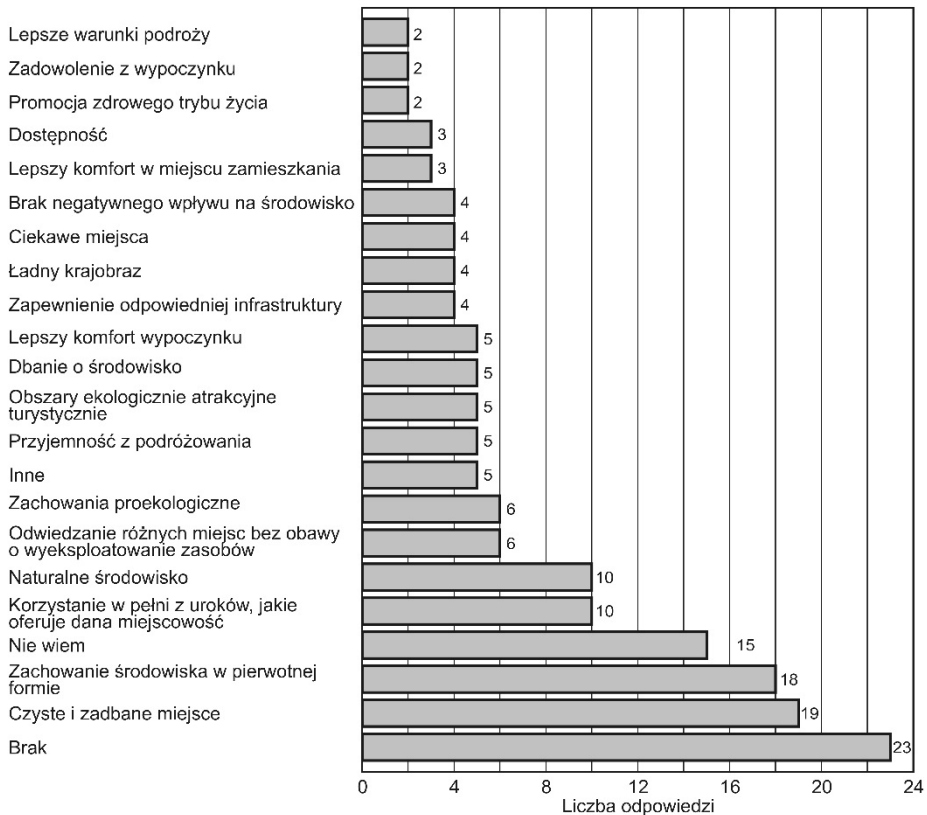
wytypowano turystów (6%), którzy w codziennym podróżowaniu powinni kierować się zasadami zrównoważonego rozwoju. Tylko jedna osoba nie podała żadnej odpowiedzi.

Rysunek 3. Znaczenie zrównoważanego rozwoju dla mieszkańców w opinii studentów
Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

Kolejne badane zagadnienie dotyczyło znaczenia zrównoważonego rozwoju dla mieszkańców. Studenci sami wskazywali czynniki mogące pozytywnie wpłynąć na taki rozwój (rysunek 3). Wśród nich najczęściej podkreślali lepsze życie mieszkańców (12%), taki sam odsetek respondentów nie udzielił odpowiedzi. Działania na rzecz czystego klimatu jako pozytywnej strony odpowiedzialności za zrównoważony rozwój wskazany został w 10% odpowiedzi. W następnej kolejności doceniono bezpieczny rozwój obszaru (8%), a dalej studenci zaznaczyli dwa elementy: czyste powietrze oraz zdrowe otoczenie (5%), o 1% mniej otrzymały odpowiedzi:

lepsze środowisko, lepsze samopoczucie. W grupie innych odpowiedzi (3%) podkreślono, że jedna osoba nie ma wpływu na zrównoważony rozwój, pozostawienie dobrego środowiska dla przyszłych pokoleń, pozyskiwanie funduszy, na segregację śmieci oraz brak masowej turystyki. Dla 3% respondentów ważna była duma z miejsca zamieszkania oraz oszczędność energii. Uczestnicy badania stwierdzili, że zrównoważony rozwój ma duże znaczenie dla miejsca, w którym się mieszka, 2% z nich wskazało następujące pozytywy zrównoważonego rozwoju: nie są narażeni na szkodliwe działania złych budowli, infrastruktura niezagrożająca środowisku, nowe technologie, wspólna przyszłość, ochrona zasobów środowiskowych, kulturowych, walka ze smogiem. Ostatnia odpowiedź dotyczyła miejsca pracy (1%), które ma być lepiej przystosowane, bezpieczne dla swoich pracowników.

Rysunek 4. Znaczenie zrównoważonego rozwoju dla turystów w opinii studentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

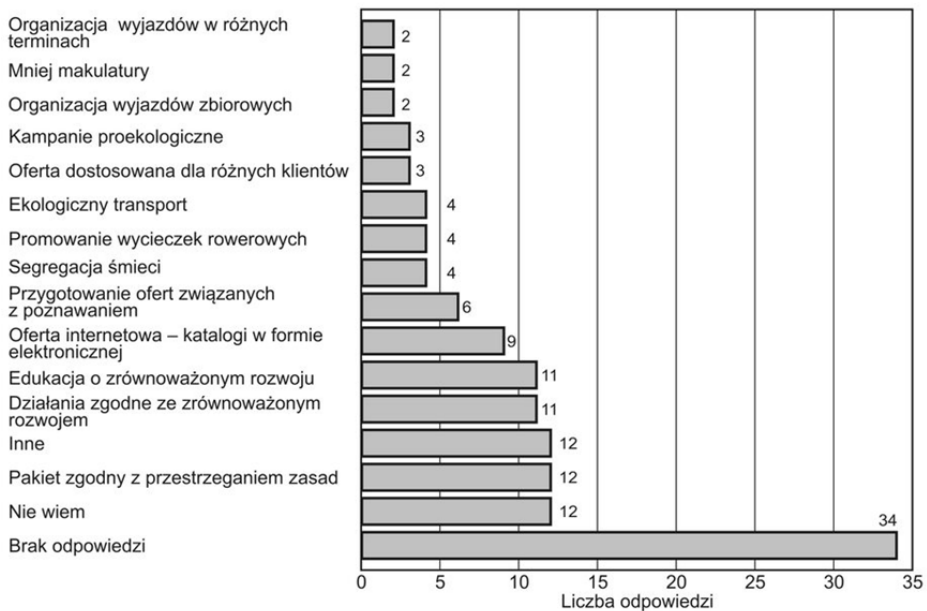
Respondenci wypowiedzieli się również na temat turystów, którzy swoim zachowaniem czy też działaniami mogą wpływać w sposób pozytywny lub negatywny na zrównoważony rozwój (rysunek 4).

Znaczenie zrównoważonego rozwoju dla turystów jest bardzo ważnym zagadnieniem, jednak na tak zadane pytanie brak było 14% odpowiedzi. Najczęściej podkreślano znaczenie czystego i zadbanego miejsca (12%) oraz zachowania środowiska w pierwotnej formie (11%). 9% studentów stwierdziło, że nie zna odpowiedzi na takie pytanie. Następne dwie odpowiedzi: korzystanie w pełni z uroków, jakie oferuje dana miejscowość oraz naturalne środowisko, zdobyły po 6% każda. Na trzecim miejscu znalazły się: zachowanie proekologiczne oraz możliwość odwiedzenia różnych miejsc bez obawy, że nie zostaną wyeksploatowane z zasobów (każda po 4%). Po 3% uzyskały: przyjemność z podróżowania, obszary ekologicznie atrakcyjne turystycznie, dbanie o środowisko, lepszy komfort wypoczynku, ładny krajobraz, zapewnienie odpowiedniej infrastruktury, dbałość o zabytki, ciekawe miejsca oraz inne swoiste elementy. Pojedyncze odpowiedzi odnosiły się do: produkty z odnawialnych źródeł, zmniejszenie odpadów, polepszenie jakości podaży, nieprzepełnione miasta turystyczne oraz przestrzeganie zasad zrównoważonego rozwoju świadczy o kulturze. Po 2% odpowiedzi podano dla: lepszy komfort w miejscu zamieszkania oraz dostępność. Najmniej, bo po 1% odpowiedzi, uzyskały: zadowolenie z wypoczynku, lepsze warunki podróży oraz promocja zdrowego stylu życia.

Następnym zagadnieniem przedstawionym w tym artykule są podejmowane działania przez przedsiębiorstwa turystyczne na rzecz zrównoważonego rozwoju (rysunek 5).

Z odpowiedzi studentów GWSH dotyczących działań przedsiębiorstw turystycznych na rzecz zrównoważonego rozwoju można wywnioskować, że spora część z nich nie podała odpowiedzi oraz nie wiedziała, jakie powinny być podejmowane działania, co dało razem 35% odpowiedzi. Pierwsza przedstawiona odpowiedź to: firmy turystyczne powinny przestrzegać zasad zrównoważonego rozwoju (9%). W drugiej kolejności: promowanie zrównoważonego rozwoju oraz edukacja o zrównoważonym rozwoju (8%). Następnie wskazano na przekazywanie oferty o produktach i usługach w formie elektronicznej (7%). Ważnym czynnikiem jest również przygotowanie ofert związanych z poznawaniem miejsc docelowych (5%). Działania, jakie powinny podejmować przedsiębiorstwa, to: segregacja śmieci, ekologiczny transport, promowanie wycieczek rowerowych (3%). 1% odpowiedzi respondentów wskazuje następujące działania: kampanie proekologiczne, oferty dostosowane

do różnych grup klientów, zmniejszenie ilości wytwarzanej makulatury, organizowanie zbiorowych wyjazdów, przy czym w autobusie wszystkie miejsca powinny być zajęte, a terminy wyjazdów zróżnicowane, aby ograniczyć liczbę turystów w jednym okresie. W innych odpowiedziach wskazano na: używanie produktów dobrej jakości z certyfikatami ochrony środowiska, drukowanie dwustronnych ulotek, nauka zachowań ekologicznych, wprowadzenie polityki ochrony konsumenta, promocja miejsc, w których jest mniej turystów, ekologiczny hotel, ekologiczne samoloty, miejsca z nieskażonym klimatem.

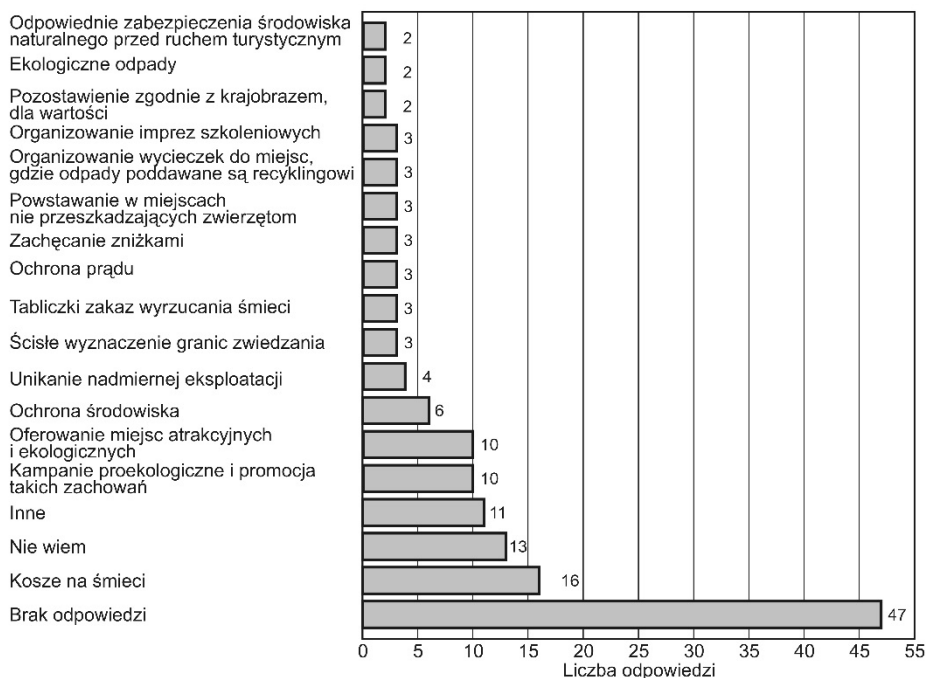
Rysunek 5. Podejmowane działania przez przedsiębiorstwa turystyczne na rzecz zrównoważonego rozwoju

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

Ostatnim prezentowanym zagadnieniem, dotyczącym świadomości studentów na temat zrównoważonego rozwoju jest wskazanie roli atrakcji turystycznych (rysunek 6).

Na to pytanie najwięcej, bo aż 33% studentów nie odpowiedziało, a 9% nie wiedziało, jaką można wskazać. Jako najistotniejszy element w ramach zagospodarowania turystycznego, który ma wpływ na zrównoważony rozwój, respondenci wskazali kosze na śmieci (11%). Dwie inne odpowiedzi (każda po 7%) podkreślają: ważność kampanii proekologicznych

i promocję zachowań proekologicznych (pierwsza), a druga oferowanie miejsc atrakcyjnych i ekologicznych. Na kolejnym miejscu znalazły się odpowiedzi dotyczące unikania nadmiernej eksploatacji środowiska (3%). Pozostałe (po 2%) to: ściśle wyznaczenie granic zwiedzania, tabliczki z zakazem wyrzucania śmieci, ochrony prądu, zachęcanie zniżkami, organizowanie miejsc chroniących życie zwierząt, wycieczek do miejsc, gdzie odpady poddawane są recyklingowi, oraz imprez uczących sensownego korzystania z atrakcji. Po dwie odpowiedzi (w sumie 2%) to: ekologiczne odpady, zachowanie naturalnego krajobrazu oraz odpowiednie zabezpieczenie środowiska przed ruchem turystycznym. W ramach innych odpowiedzi dających 8% wymieniono: szlaki turystyczne, higiena, bezpieczeństwo, ogrzewanie przez baterie słoneczne, jak największa liczba atrakcji nie kosztem środowiska, konserwacja obiektów, odpowiednie obłożenie obiektów, ochrona wody, dostosowanie obiektów dla różnych segmentów, upowszechnienie kultury miejscowych oraz współpraca mieszkańców z turystami.

Rysunek 6. Podejmowane działania przez zarządzających atrakcjami turystycznymi w ramach zrównoważonego rozwoju

Źródło: opracowanie własne na podstawie przeprowadzonych badań

6. Podsumowanie i wnioski z przeprowadzonych badań

W rezultacie przeprowadzonych badań można jednoznacznie stwierdzić, że studenci posiadają zadowalającą wiedzę oraz dobry poziom świadomości dotyczącej zrównoważonego rozwoju. Warto w tym miejscu podkreślić, że badania wykonano, kiedy byli na początku procesu edukacji z zakresu zrównoważonego rozwoju na studiach związanych z turystyką i rekreacją. Wiedza studentów może oczywiście opierać się na wcześniejszych zajęciach, powiązanych z tematami ekologicznymi, ale gdy jej brakowało, nie podawali odpowiedzi lub wskazywali, że jej nie znają.

Pozytywnym wynikiem badań jest to, że studenci potrafili wyjaśnić pojęcie zrównoważonego rozwoju oraz podać rozwiązania służące wdrażaniu zrównoważonego rozwoju przez różne podmioty występujące na rynku. Studenci wskazali pozytywne zachowania poszczególnych podmiotów rynku, począwszy od samych mieszkańców, którzy powinni brać odpowiedzialność za jakość życia w swoim miejscu zamieszkania. Jednak największy wpływ na zastosowanie zasad zrównoważonego rozwoju ma władza i tu w pierwszej kolejności wskazuje się na samorząd terytorialny, a następnie na organizacje zajmujące się ekologią.

Z odpowiedzi respondentów wynika, że rozumieją oni konieczność dbania o środowisko naturalne. Działania, które należy podejmować, to przede wszystkim zmniejszenie ilości śmieci, zużywanej energii oraz wody. Działania takie może właściwie prowadzić każdy, a tym bardziej przedsiębiorstwa, które poza pozytywnym wpływem na środowisko mogłyby realnie oszczędzać.

Podsumowując powyższe rozważania, należy podkreślić, że obecna sytuacja związana ze zrównoważonym rozwojem odbiega od oczekiwań, warto spojrzeć na rozwój zrównoważony z perspektywy tego, co już zrobiono. Prawie pół wieku refleksji i działań w obszarze zrównoważonego rozwoju doprowadziło do wielu ważnych uzgodnień i gotowych rozwiązań. Wśród nich Steve Bass wymienia:

- 1) stosowany w biznesie model „trzech filarów” zrównoważonego rozwoju – środowisko naturalne, gospodarka i społeczeństwo (czasem nazywanych trzema kategoriami – *triple bottom line*). Zachęca on firmy do angażowania się w kwestie społeczne w szerszym tego słowa znaczeniu – czyli od pozytywnego „potrójnego bilansu”, a więc sukcesów na polu ekonomicznym, socjalnym i ochrony środowiska;
- 2) podstawy prawne: na przykład w odniesieniu do ogólnych zasad gospodarki odpadami stosowanie takich zasad, jak: zasada ostrożności i zasada „zanieczyszczający płaci”, zasada odpowiedzialności

- wytwarzającego odpady organiczne – dla określonych strumieni odpadów – zasada odpowiedzialności poszczególnego producenta, a także zasada bliskości i zasada samowystarczalności;
- 3) umowy międzynarodowe: np. Ramowa Konwencja Narodów Zjednoczonych w sprawie Zmian Klimatu (UNFCCC), Konwencja o Biologicznej Różnorodności (CBD);
 - 4) plany i strategie: np. Agenda 21, krajowe strategie zrównoważonego rozwoju;
 - 5) fora polityczne i rady: Komisja ONZ d/s Zrównoważonego Rozwoju, fora krajowe, lokalne inicjatywy;
 - 6) narzędzia do pomiaru i oceny zrównoważonego rozwoju: np. informacje, analizy, planowanie, zarządzanie;
 - 7) dobrowolne kodeksy i standardy: np. własne regulacje czołowych graczy lub inicjatywy organizacji pozarządowych w sektorze żywności, leśnictwa, energetyki i górnictwa;
 - 8) partnerstwa sektorowe: instytucji publicznych, społeczeństwa obywatelskiego i biznesu;
 - 9) debaty i badania: w naukach ścisłych i stosowanych, naukach społecznych i naukach o zarządzaniu (Rokietnicka, Woźniak, 2016, s. 32–33).

Przedstawione w artykule wyniki badań nad zrównoważonym rozwojem to tylko część z nich przeprowadzonych przez autorkę. Należy jednoznacznie stwierdzić, że badania takie powinny być regularne, tak aby obserwować zmiany w zachowaniach oraz świadomości młodych ludzi.

Bibliografia

- Badania świadomości i zachowań ekologicznych mieszkańców Polski w 2020 r.*, Raport z badania trackingowego Ministerstwa Klimatu i Środowiska przez PBS Sp. z o.o. i BR Spółka z o.o. Bednarek-Gejo, A., Mianowany, M., Skoczylas, P., Głowacka, A. (2012). Świadomość ekologiczna studentów. *Hygeia Public Health*, 47 (2).
- Core Publications Agenda 21. Pobrane z: <https://www.un.org/esa/dsd/agenda21> (30.09.2021).
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. Pobrane z: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19970780483/U/D19970483Lj.pdf> (30.09.2021).
- Kwiatkiewicz, A., Skiba, M. (2017). Świadomość ekologiczna młodych ludzi. *Zeszyty Naukowe Politechniki Częstochowskiej, Zarządzanie*, 28 (2).
- Opracowanie na podstawie Agendy 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju. Pobrane z: https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewiqzJufwO3zAhVRs4sKHd6tAksQFnoECACQAQ&url=http%3A%2F%2Fwww.un.org.pl%2Ffiles%2F170%2FAGenda2030PL_pl-5.pdf&usq=A0vVaw1LYEOjAPA6FZo601Jt5pj4 (30.09.2021).

- Papuziński, A. (2006). Świadomość ekologiczna w świetle teorii i praktyki. Zarys politologicznego modelu świadomości ekologicznej. *Problemy Ekorozwoju*, 1 (1).
- Rokietnicka, E., Woźniak, W. (2016). *W kierunku zrównoważonego rozwoju. Koncepcje, interpretacje*. Łódź: Uniwersytet Łódzki.
- Zakrzewska, B. (2019). Zrównoważony rozwój a jakość życia. *Organizacja i Zarządzanie. Autobusy*, 4 (29).
- Zrównoważony rozwój – idea, definicje, mierniki*. Pobrane z: https://www.google.com/url?sa=t&rc=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwic0fntgfDzAhXtAxAlHbitBxoQFnoECCEQAQ&url=http%3A%2F%2Fwww.irwirpan.waw.pl%2Fdir_upload%2Fsite%2Ffiles%2FMonika%2Fksiazka2011%2Fr01.pdf&usq=AOvVaw3_CuOrGE6syGcSOTynbbJT (30.09.2021).

ŚWIADOMOŚĆ ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU WŚRÓD STUDENTÓW GÓRNOŚLĄSKIEJ WYŻSZEJ SZKOŁY HANDLOWEJ W KATOWICACH

Abstrakt: Obecnie zrównoważony rozwój jest jednym z najczęściej poruszanych zagadnień, które obejmuje różnorodne działania podejmowane w celu poprawy zmian klimatycznych. Przed każdym działaniem należy posiadać odpowiednią wiedzę i kwalifikacje, aby w miejscu pobytu nie doprowadzić do zmian krajobrazowych.

Wobec powyższego przeprowadzono badania wśród studentów Górnośląskiej Wyższej Szkoły Handlowej w Katowicach na temat wiedzy oraz świadomości dotyczącej zrównoważonego rozwoju. Głównym celem badań było sprawdzenie wiedzy oraz realnych działań, jakie podejmują współcześnie studenci w ramach zrównoważonego rozwoju.

Artykuł wskazuje na propozycje działań wskazanych przez badanych studentów w ramach zrównoważonego rozwoju, które mogą być podejmowane przez różne podmioty działające na rynku usług turystycznych.

Słowa kluczowe: zrównoważony rozwój, świadomość ekologiczna, świadomość ekologiczna studentów.

AWARENESS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT AMONG STUDENTS OF KATOWICE BUSINESS UNIVERSITY

Abstract: Today, sustainable development is one of the most frequently mentioned issues and includes the various activities taken to reduce climate change. Before any activity, however it is necessary to have the appropriate knowledge and qualifications in order not to bring about changes in the place of stay.

In view of the above, research was conducted among students of Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa in Katowice on knowledge and awareness of sustainable development. The main purpose was to find out what this knowledge was and what were the actual activities taken by contemporary students as part of sustainable development.

The article indicates a proposal for activities by the students surveyed within the framework of sustainable development which may be undertaken by various entities operating on the tourist services market.

Keywords: sustainable development, environmental awareness, research.